

เทศน์เช้า วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาคนเรา เห็นใหม่ เวลาคนเราต้องพักผ่อนใช่ไหม? พักผ่อนนอนหลับเพื่อกลับมาทำงาน การพักผ่อนนั้นพักผ่อนเพื่อบรรเทาความทุกข์ แต่เวลาจิตของเราถ้ามันพักผ่อน มันพักผ่อนอย่างไร? มันไม่ได้พักผ่อนเลย ตั้งแต่เกิดมามันคิดตลอด เวลาหลับก็ฝัน มันไม่ได้พักผ่อนไม่ได้ผ่อนของมัน เราถึงพยายามจะภาวนา ภาวนาเพื่ออะไร? เวลาภาวนาของเราจะให้มันพักผ่อน ให้มันพักได้ ถ้ามันพักเครื่องได้ คือจิตมันลงสู่ความสงบได้ ถ้าใครจิตลงสู่ความสงบได้ คนนั้นจะเห็นคุณค่าของจิตนะ

คูติเราไม่เคยมีเบงก์จริง เราใช้แต่ของปลอม พอเราได้ของจริงขึ้นมาเราจะตื่นตื่นมาก จิตก็เหมือนกัน มันอยู่กับเรา แต่เราไม่เคยเห็นมัน ไม่เคยรู้จักมัน แต่ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามานะ ไปเห็นจิตเข้ามานะ เวลาคนเห็นขึ้นมาแล้ว เห็นใหม่ ถ้าเป็นปัจเจกตั้ง เป็นสันติภูมิจิตโก มันเอามาเปิดเผยกันไม่ได้ เวลาเปิดเผยกันมันเป็นปัจเจกตั้งอยู่ในหัวใจนะ วิทยาศาสตร์ก็บอกว่าต้องพิสูจน์ดี ต้องพิสูจน์ดี ก็ต้องพิสูจน์ แล้วก็ทำพิสูจน์กัน ต้องการให้พิสูจน์ เพราะใครได้พิสูจน์ คนนั้นจะได้สัมผัส “รสของธรรมชนะซึ่งรสทั้งปวง”

ถ้าได้สัมผัสเองแล้วนะ พุคกันง่าย แต่ถ้าไม่ได้สัมผัสนะ เขียนเสียให้ววกแล้ว นรกสวรรค์ ไม่มี สรรพสิ่งนี้ไม่มีทั้งนั้นแหละ ไม่มีเพราะอะไรล่ะ? ไม่มีเพราะว่าความลึกลับสงสัยไง แต่จริงๆ แล้วจิตมันก็สงสัยว่ามีหรือไม่มี แต่มีหรือไม่มีมันก็เข้าข้างกิเลสก่อนว่าไม่มี ไม่มีเพราะอะไร? ไม่มีเพื่อปลอบใจตัวเองไง เวลาเรานอนหลับพักผ่อนนะ จิตใจของเรา เวลาเรตื่นขึ้นมาสดชื่นมาก นี่ถ้านอนหลับพักผ่อนก็เพื่อการดำรงชีวิตของเราไปข้างหน้า

จิตของเรามันแบกรับภาระตั้งแต่อดีตชาติมา ว่าเลยบุพเพนิวาสานุสติญาณ ตั้งแต่ภพชาติที่นับไม่ได้ แล้วปัจจุบันนี้มาเกิดเป็นมนุษย์ พอมาเกิดเป็นมนุษย์เราพบพุทธศาสนา พบพุทธศาสนาเราอยู่ในสังคมของชาวพุทธ เราก็เห็นพระเห็นเจ้าที่ทำกันไป ทำตัวกันอย่างนั้น เราก็เบื่อหน่าย ความเบื่อหน่ายขึ้นมามันจะเป็นจริงหรือ? จนเขาพูดกันนะ บอกว่า “ไปไหว้พระก็ไหว้ลูก

ชาวบ้าน” ...ก็ลูกชาวบ้าน ถ้าไม่มีพ่อ ไม่มีแม่จะเกิดมาได้ยังไง? แต่เกิดมาไม่มีพ่อแม่ มีแม่แล้วมาบวชก็เป็นพระจริงๆ

ถ้าเป็นจริงขึ้นมาแล้ว เราจะไหว้พระ เห็นไหม เราไหว้พระ ไหว้พระเพราะอะไรรู้ไหม? เพราะศาสนาทายาท ถ้าไม่มีพระ ไม่มีเณรบวชใหม่ ศาสนานี้ใครจะดูแลล่ะ? แล้วบวชขึ้นมาแล้ว เขาก็ต้องขวนขวายของเขา ฝึกฝนของเขา ถ้าเขาฝึกฝนของเขา เขาได้รสของธรรมขึ้นมา เขาจะดีโดยตัวของเขาเอง ถ้าจิตใจเขาดีเขาจะต้องดีของเขาขึ้นมาเอง ดีเพราะดีจากภายใน ดีจากภายใน หมายความว่าความคิด เห็นไหม มโนกรรม ถ้าจิตใจมีสติปัญญา เราจะมีสติขึ้นมา เวลาจะคิดมันรู้ตัวตลอด ถ้ารู้ตัวมันยับยั้ง อย่างเช่นเราคิดสิ่งใด เราจะทำสิ่งใดเป็นความผิด เรามีสติเราละอายนะ เราหยุดเลย เรายับยั้ง

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตใจเขาดูแลของเขา นี่เขาจะยับยั้งของเขา ฉะนั้น ถึงจะมีพระมีเณร บวชใหม่ บวชใหม่ขึ้นมา ถ้าเราเป็นธรรมนะเราก็ส่งเสริมด้วยปัจจัยเครื่องอาศัย ด้วยสมณสาธูป ที่ความสมควรนั้น นี่เขาว่าไหว้พระก็ไหว้ลูกชาวบ้าน เพราะอะไร? เพราะเราเห็นสังคมแบบนั้น ใจเราเลยเบื่อหน่าย ความเบื่อหน่ายของเรา สิ่งที่เราเบื่อหน่ายนั้น เพราะพระก็มาจากคน ในเมื่อคนมีกิเลส พระก็มีกิเลส เวลาบวชขึ้นมาแล้วมันบวชแต่ร่างกาย

นี่บวชขึ้นมาเป็นพระเป็นสมมุติสงฆ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ เวลาจะเผยแผ่ธรรม นี่จะเผยแผ่ธรรม เห็นไหม ใครจะรู้ได้หนอ? ใครจะรู้ได้หนอ? นี่ขณะที่บรรลุนิพพานขึ้นมาเป็นวิมุตติสุขแล้ว ใครจะรู้ได้หนอ? เวลาเผยแผ่ธรรมไป นี่ปัญญาจักคีย์เป็นพระไหม? ไม่ได้เป็น แต่ปัญญาจักคีย์เป็นนักพรต แต่ยังไม่ได้บวชพระ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่าการจนเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา เอหิภิกขุ จงเป็นภิกษุมาเถิด

นี่เวลาบวชพระขึ้นมา ก็บวชขึ้นมาทำไม บวชขึ้นมาเพื่อให้มีศาสนาทายาท นี่มีศาสนาทายาทขึ้นมาเพื่อสังคมไหม? แต่ถ้าเป็นเราล่ะ? เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ พบพุทธศาสนา พุทธศาสนา อยู่ที่ไหน? ทำไมเราต้องไปวัดไปวา ไปวัดไปวาเพื่อมันเป็นสถานที่ที่เราจะบำเพ็ญบุญกุศลของเรา เป็นสถานที่ที่เราจะประพฤติปฏิบัติของเรา แต่เราประพฤติปฏิบัติมาเท่าไร? ก็ปฏิบัติมาเพื่อหัวใจของเรา พระเวลาบวชแล้ว นี่เข้าป่าเข้าเขา บุกป่าฝ่าดงมา บุกป่าฝ่าดงเพื่อเหตุใด? ก็เพื่อหัวใจของตัว บวชเป็นพระแล้วทำไมไม่อยู่วัดล่ะ? บวชเป็นพระแล้วทำไมต้องออกธุดงค์ล่ะ? ทำไมเข้าป่าล่ะ? เข้าป่าก็เพื่อฝึกฝนหาใจของตัว

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราไปวัดไปวา เห็นไหม เขาไปพักผ่อนกันตามที่ทางโลกเขาชอบใจ เรา
ก็มาของเราเพื่อให้จิตใจนี้ตื่นตัว ถ้าจิตใจมันตื่นตัวขึ้นมา มันจะทำให้เราตื่นตัวขึ้นมา ถ้าจิตใจ
มันตื่นตัวขึ้นมา คนหลับ คนหลับเราจะไปนั่งคุยกับคนหลับสิ เราพูดไปก็คำ คนหลับมันก็
นอน มันไม่ได้ยินหรอก นี่จิตใจถ้ามันหลับไหลนะ ฟังธรรมะมันก็ฟังไม่รู้เรื่อง นี่ไปวัดไปวาไป
ทำไม? เวลาเหลือเพื่อนักใช้ไหม? ทามาหากินจนทุกข์ยากขนาดนี้ยังต้องไปวัดอีกใช้ไหม?

นี่เวลาจิตใจมันหยาบ แต่ถ้าจิตใจมันละเอียดรอบคอบขึ้นมา เราไป เห็นไหม ไปเพื่อ
ตื่นตัว ให้จิตใจมันตื่นขึ้นมา แล้วจิตใจมันไม่ตื่นชกที นี่เวลาปฏิบัติไม่ตื่นชกที เราก็อพยายาม
ไม่ดับ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้เราถือศีล ไม่สวดเราจุดไฟมันจะติดไหมล่ะ?
เวลาเขาตัดไม้สวดแล้วเขาก็ตากแห้ง ตากให้มันแห้งก็เก็บไว้มาเป็นฟืน เป็นฟืนเพื่อเอามาใช้สอย
ในการทำอาหาร

นี่ก็เหมือนกัน เรามีศีล เรามีตบะธรรมก็แผดเผา มัน แผดเผาหัวใจที่มันดับๆ หัวใจที่มัน
หลับไหลไปกับโลกให้มันตื่นตัวขึ้นมา ถ้ามีสติปัญญา มันจะตื่นขึ้นมา ถ้ามันตื่นขึ้นมาแล้ว ถ้า
จิตมันตื่นแล้ว คนที่ภาวนาเป็นแล้วนะจะเห็นคุณค่า เห็นคุณค่าสิ่งนี้ เวลาครูบาอาจารย์ท่านพูด คุณ
ตีพระกัศสปะเป็นเศรษฐี นี่แจกจนหมด

หลวงปู่พรหม สมัยปัจจุบันหลวงปู่พรหมก็เป็นเศรษฐีเหมือนกัน เป็นนายร้อย นายร้อย
หมายถึงว่านายร้อย นายร้อยหมายถึงว่าเป็นผู้ค้าขาย เป็นผู้ค้าขายจนสถานะมั่นคง แล้วก็ป็นสามี
ภรรยาไม่มีบุตร ตกลงหันหน้าคุยกันว่าเราจะทำอย่างไรกัน ไม่มีบุตรสืบต่อตระกูล ตกลงกันว่า
เราจะออกบวชทั้งคู่ แจกอยู่ ๗ วันเหมือนกัน สูดท้ายแล้วสำเร็จเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน

นี่เวลาสิ่งที่วัตถุเราอยู่กับโลก เราก็คงแสวงหาของเรา แต่ขณะที่เราเห็นโทษของมัน
เห็นโทษของมันเขาเสียสละนะ แจกจนหมดเลย แล้วออกไปนะ ออกไปเพื่อประพฤติปฏิบัติ ก็
เหมือนเรานี้แหละ เราต้องการให้จิตใจเราตื่นขึ้นมา เรามาปฏิบัติกันเพื่อปลุกใจให้เราตื่นขึ้นมา
ถ้าตื่นขึ้นมา เห็นไหม เราคุยกับคนตื่น คนหลับนี้คุยกับมันพูดอย่างไรก็ไม่รู้เรื่องหรอก คุยกับคน
หลับ เราพูดแล้วนะ เตือนอย่างไรเขาก็หลับของเขาอยู่อย่างนั้นแหละ แล้วเขาฟังไม่เป็น เขาฟัง
ไม่เข้าใจ

ถ้าจิตใจมันตื่นขึ้นมา เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติ วิ่งห่านะ วิ่ง
แสวงหาครูบาอาจารย์ เวลาหลวงปู่มันอยู่ที่ไหน เห็นไหม หลวงปู่มันอยู่เชิงใหม่ นะ หลวงปู่

เทศก์ หลวงปู่ขาว หลวงปู่แหวน ครูบาอาจารย์เรากระเลื่อกระสน เดินธุดงค์ขึ้นไปหาหลวงปู่ มั่น เพื่อต้องการให้คนชี้ทาง ต้องการให้คนบอกให้คนแนะ นี่เวลาคนตื่นขึ้นมาแล้ว เขาต้องการ คนที่ชี้ทางถูก คนที่คุยกันรู้เรื่อง แต่ถ้าจิตใจมันหลับไหล ใครพูดสิ่งใดก็เชื่อ ใครพูดสิ่งใดก็เชื่อ

ในกาลามสูตรเขาไม่ให้เชื่อนะ ไม่ให้เชื่อเพราะเราไม่มีวุฒิภาวะที่จะเชื่อได้หรือเชื่อไม่ได้ เพราะเราแยกแยะไม่เป็น เวลาหลวงปู่ขาว หลวงปู่แหวน ท่านประพาศปฏิบัติขึ้นมา หลวงปู่ฝัน หลวงปู่อ่อน นี่ท่านต้องเดินธุดงค์ขึ้นไปหาหลวงปู่มั่นนะ เวลาปฏิบัติอยู่ภาคอีสาน ปฏิบัติไป แล้วนี่คนตื่นไง พอคนตื่นมันเห็นคนหลับไหล คนตื่นไปคุยกับคนหลับมันก็ไม่รู้เรื่อง แล้วจะหา คนตื่น คนตื่นก็อยู่เชิงใหม่

นี่ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ต้องกระเลื่อกระสนขึ้นไปหาหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นท่านรับไว้ นะ รับ ไว้ เวลาท่านให้ยา เห็นไหม ท่านสนทนาธรรมเสร็จแล้วนะท่านก็ให้ออกไปเดินธุดงค์ ให้ออกไปอยู่ข้างนอก หลวงปู่มั่นท่านจะอยู่องค์ ๒ องค์ของท่าน แล้วไปปฏิบัติมา พอปฏิบัติมา ดัดจริตอย่างไรให้เข้าไปหาท่าน ท่านจะแก้ไขของท่าน นี่เวลาคนตื่นกับคนตื่นเขาคุยกัน จิตใจของเราถ้ามันหลับไหล เวลามันจะมัววัด นำเบือ โอ้ย ไม่มีเวลา เวลาไปวัดแล้วกระเลื่อกระสน กันไป เวลาไปแล้ว ปฏิบัติแล้วก็ไม่ได้ผล คอตกนะ

ถ้าไม่มันยังคิบ เราจุดไฟมันไม่ติด เราต้องมีศีลมีธรรม ตบะธรรมแผดเผาขึ้นไป ถ้าไม่มัน แห้ง ถ้ามันจุดติดนะ จุดติดนะ เพราะมีคนมากาวานาที่นี้บ่อย เวลามันลงนะปล่อยโฮๆ เลยละ เวลาจิตมันลงนะปล่อยโฮๆ เลย มันตื่นตื่น มันปลื้มใจของมัน เราหาเงินหาทองมาขนาดไหน เราจะซาบซึ่งขนาดนั้นไหม? เวลาจิตมันลงนะ มันไปสัมผัส ปล่อยโฮๆ เลยแหละ ปล่อยโฮๆ กับใครละ?

นี่ธรรมะกับหัวใจเขาคุยกัน จิตมันสัมผัสนะ นี่สันทิฎฐิโก พอเขาได้สัมผัสของเขานะ เขา รู้สึกของเขา เขาซาบซึ่งของเขา นี่ปัจจุตัง ปล่อยโฮของเขานะ แล้วถ้ามันตื่นขึ้นมาแล้วใครจะ หลอกละ? นี่เพราะความจริงมันเป็นแบบนี้ เวลาจิตมันตื่นขึ้นมามันเป็นแบบนี้ สิ่งที่เราทำมานี้ เราหลับไหลกันมา นี่เป็นสัญญาอารมณ์ทั้งนั้น พอสัญญาอารมณ์นะ เวลาพูดกันไปคุยกันไปมัน เข้าใจกันได้เพราะเป็นเรื่องโลกๆ มันเป็นนิยายธรรมะ มันไม่เป็นสัจธรรม ถ้าเป็นสัจธรรมนะ สัจธรรมมันอยู่ที่ไหนละ? สัจธรรมมันพูดออกมา พูดออกมาก็เป็นนิทาน เล่าเรื่อง

นี่ไงเวลาเล่าออกไป พระไตรปิฎกก็กิริยาของธรรม กิริยาของความรู้สึกอันนั้น เพราะกิริยาความรู้สึกอันนั้นใช่ไหม คนที่ปล่อยโฮๆ เขารู้เขาก็ปล่อยโฮๆ เพราะอะไร? เพราะจิตมันลงมันสัมผัสอย่างไร? สัมผัสมันเกิดมาอย่างไร? เกิดมาจากเขาตั้งสติของเขา เขามีคำบริกรรมของเขา เขาใช้ปัญญาอบรมสมาธิของเขา แล้วถ้าจิตเขาลงแล้วลงอย่างไร? ลงก็ปัจจัยตั้งใจ นี่ลงปัจจัยตั้งมันเป็นอย่างนั้น ถ้ามันเป็นแบบนี้ เห็นไหม นี่เรามาแสวงหากันเพื่อเหตุนี้ไง

โลกเขานอนหลับพักผ่อนก็เรื่องของเขานะ แต่ของเรา เราจะมาปลุกใจเราให้มันตื่นขึ้นมา ถ้ามันตื่นขึ้นมา เราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนลงที่นี้ เราทำมาหากินนะ มันจะทุกข์จนเจ็บใจ ปากกัดตีนถีบนะ ถ้าจิตใจเราเป็นธรรมนะมันมีความละอายมันมีความเกรงกลัว มันทำอะไรมันก็รักษาของเราไป นี่คนเรามีเวรมิกรรม ทำไมมันจับพลัดจับผลูต้องเป็นเราล่ะ? ทำไมไม่เป็นคนอื่นล่ะ? คนอื่นเวลาเขาทำแล้วทำไมเขาประสบความสำเร็จล่ะ?

นี่มันอยู่ตรงนี้ ตรงที่เวลาไปวัด เอ็งไปนะเข้าไม่ไป เอ็งทำนะเข้าไม่ทำ โอ๊ย เข้าได้เปรียบ เอ็งทำแล้วเอ็งเสียหาย เข้าทำเข้าเป็นคนดี เข้ามีแต่ความสุข เวลาไปเจอเหตุการณ์ขึ้นมา อ้าวความสุขก็คอดกใจ เพราะอะไร? เพราะเวลากรรมมันให้ผลไง แต่ถ้าเราทำบุญของเรา นี่เวลามันเกิดสิ่งนั้นนะ มันจะมีเหตุการณ์ให้บุญนั้นจะเข้ามาเกื้อกูลให้มันมีทางออก แล้วมันมีทางออกมันจะพิจารณาของมันไป แล้วถ้ามันไม่มีทางออกนะมันก็จิตใจของเราไง

จิตใจของเราถ้าเข้มแข็งขึ้นมาละ เหตุการณ์จะใหญ่โตขนาดไหนเล็กน้อย แต่จิตใจของเราอ่อนแอ เหตุการณ์เล็กน้อยจะใหญ่โตเท่าฟ้า มันอ่อนแอ มันรับไม่ไหว พอรับไม่ไหวก็ล้มลุกคลุกคลานไง ถ้าจิตใจของคนเข้มแข็งนะ ปัญหามันจะใหญ่ขนาดไหนเราเคลียร์ได้ทั้งนั้นแหละ ปัญหาที่มีทุกคน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เผยแผ่ธรรมไป นี่เขาจ้างคนมาค้า เขาทำมาทั้งนั้นแหละ เขาทำเพราะอะไร? เพราะไปขัดผลประโยชน์เขา นี่เขาเชื่อของเขาอย่างนั้น เขามีความพอใจของเขาอย่างนั้น แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมไป มันไปขัดแย้งกับเขาทั้งนั้น

คูลีในพราหมณ์ เขาเคารพบูชากัน เขาเชื่อถือกันไป นี่เวลาตื่นเช้าขึ้นมา ในสมัยพุทธกาลนะแบบว่าเขาเป็นพราหมณ์ เข้าขึ้นมาเขาก็กราบทิศๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเจอเข้านะ บอกว่าเราก็กกราบเหมือนกัน แต่เราไม่กราบแบบนี้ ให้อักราบที่เขาว่าตามทิศๆ กราบทิศของ

เขาเพื่ออ้อนวอนเทวดาของเขา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเรากราบทิศ ทิศของเรานะ ถ้าเรากราบทิศของเรา ทิศเบื้องบนเป็นสมณะ ชี พราหมณ์ที่เคารพนับถือ ทิศเบื้องหน้าคือพ่อ แม่ ทิศเบื้องข้างคือมิตรหมู่สหาย ข้างล่างของเราคือป่าไพร่ที่เราดูแล เรากราบทิศคือเราบริหาร ครอบครองของเรา เราบริหารสังคมของเรา

เรากราบทิศอย่างนี้ พราหมณ์มันทิ้งมากนะ เห็นไหม เวลาล้างบาปๆ เวลาล้างบาปใน แม่น้ำกัน เขาบอกว่าถ้าล้างบาปในแม่น้ำนะ เขาบอกว่ากุง หอย ปู ปลา มันก็ล้างบาปทั้งนั้นเลย ฉะนั้น กุง หอย ปู ปลา มันไปสวรรค์หมดเลย มนุษย์ตกนรกหมดเลย เพราะมนุษย์ไม่ได้แช่น้ำ ไม่ได้เหมือนกุง หอย ปู ปลา ที่มันอยู่ในน้ำ นี่พระพุทธเจ้าไปแสดงธรรมแบบนี้ แสดงธรรมแบบนี้มันก็มีแบบเราจะเอาคนใด จะเอาให้คนหูตาสว่างขึ้นมา จะปลุกใจคนให้ตื่นขึ้นมา แต่เวลาคนใจตื่นขึ้นมาก็ได้ประโยชน์ แต่ผู้ที่หลับไหลเขาก็เห็นโทษ เขาบอกไม่เป็นความจริง เขาก็มีปัญหา กัน

ฉะนั้น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนาถิ รือสัตว์ชนสัตว์ ยังมีคนมากกล่าว โจมตี กล่าวว่าร้าย แล้วเราเป็นใคร? เราเป็นใคร? ชีวิตเราจะต้องมีโลกธรรม ๘ เข้ามาเสียดสี แน่นอน ถ้าโลกธรรม ๘ จะมาเสียดสีชีวิตเรา เราปลุกใจให้เรตื่นไว้ ให้เรามีหลักมีเกณฑ์ไว้ เรา จะบุกบั่นสู้กับชีวิตนี้ไป สู้เพื่ออะไร? สู้เพื่อความเข้าใจ เพื่อความรู้แจ้งในหัวใจนี้ ถ้าจิตใจมีหลัก มีเกณฑ์นะ ปัญหาจะใหญ่โตขนาดไหนมันก็เล็กน้อย ชีวิตนี้มีค่ามาก แต่เวลาคนเห็นว่าปัญหานี้ มันทับถมชีวิต จนทำลายชีวิตนะ

ชีวิตนี้มีค่ามาก กว่าที่จะเกิดจะตายชาติหนึ่งไม่ใช่ของง่าย ๆ นะ แล้วเราเกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วกว่าจะฝึกฝนกันจนมีสติปัญญา เราจะเห็นค่าทรัพย์อันละเอียด ทรัพย์คือหัวใจนะ โลกเขา เห็นทรัพย์แต่ที่เป็นแก้ว แหวน เงิน ทอง เห็นทรัพย์แต่ภายนอก เราเห็นทรัพย์ภายใน แล้วเรา แสวงหากัน คุณจิตใจมันก็ขึ้นล่ะ? จิตใจเราสูงส่งขึ้นมาที่ขึ้น? แล้วเราจะมาน้อยเนื้อต่ำใจอยู่ทำไม? เราน้อยเนื้อต่ำใจเพราะเราทำไมไม่ได้อย่างที่เราคาดหวัง

ค้นหาความทะยานอยาก เห็นไหม เราทำเพื่อพ้อที่มันจะเป็นอำนาจวาสนาที่เราทำได้ เรา ขยันหมั่นเพียรของเรา เราทำของเรา เราขยันน้อยเนื้อต่ำใจ เราต้องมั่นคงของเรา ให้จิตใจของเรา ตื่นตัวขึ้นมาเพื่อประโยชน์กับเรานะ เราอย่าให้กิเลสมันเหยียบย่ำหัวใจของเรา ทั้งๆ ที่อยู่ข้างใน

หัวใจ เรายังแยกแยะไม่ถูก เราต้องแยกแยะได้ด้วยสติ ด้วยปัญญาของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา
เอวัง